

ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ,

ՏՆՏԵՍԵԼԵՆ ԵՒ ԲՆԵԿԵՆ

ԳԻՏԵԼԵԱՅ

ԺԱ. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 16.

1853

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 13.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ՝

ԳԼՈՒԽ Ժ.

Հարստութեամբ աշուած տղայ :

Կը մնայ հիմա քիչ մ'ալ հպարտութեամբ աւրուած տղայոց վրայ խօսել. ասոնց բնաւորութիւնը շատ անգամ բարի ու բեղնաւոր կ'ըլլայ, բայց որչափ վտանգներ կան իրենց դաստիարակութեանը կողմանէ :

Վաճառքին է ըսելը թէ երբեմն ինչուան ուր կ'երթայ իրենց անաստութիւնը, իրենց աներեսութիւնը, իրենց

անաւանութիւնը, իրենց ցուցամոլութիւնը, իրենց խատութիւնը, իրենց գողոցութիւնը, ու նոյն իսկ իրենց լըրբութիւնը : Ի՞նչ որ դաստիարակութիւնը փոխանակ այս ախտաւոր յօժարութիւնները ըստ ժամանակին ուղղելու, աւելի զանոնք գրգէ ու հաստատէ, որ մը իրենց ծնողացը լաւ մը կը հասկըցնեն այն հպարտութեանը բոլոր ծանրութիւնը, որ սնուցեր են իրենց փաստակար կամքը կատարելով :

՝ Տես հտ՝ Ժ. երես 353 :

Իայց աւանդ . պէտք է հոս խոստովանիլ որ շատ անգամնոյն իսկ ծնողաց հպարտութիւնն է որ կը գրգռէ , կ'արմատացնէ ու կը տածէ տղայոց հպարտութիւնը : Բայ բանս ատենօք Ֆենելոն ալ դիտեր էր , ու այս կերպով կը ստորագրէր հպարտութեամբ աւրուած տղու մը նկարագիրը :

Բայոր մայրը զինքը այնպիսի բարձրամտութեան ու գոռոզութեան մը մէջ սնուցեր էր՝ որ իրեն վրայի ամենէն սիրելի կատարելութիւններն ալ կը նսեմացնէին : Իրեն բնաւորութիւնը լաւ էր ու անկեղծ , բայց ոչ այնչափ հաճոյակատար . չէր մտածեր թէ ինչ բան կրնայ ուրիշին հաճոյական ըլլալ . ազնուական ու բարեսէր սրտով ուրիշին բան մը տալ չունէր . իրեն վրայ ոչ մարդասիրութեան և ոչ բարեկամական զգացմունք մը , ոչ առատաձեւութիւն , ոչ ուրիշներուն իրեն ցուցուցած խնամոց երախտագիտութիւն մը , և ոչ մէկուն արդիւնքը ճանչնալու ուշադրութիւն մը կ'երևար . հասաւ իրեն փորձին կը հետևէր առանց ուրիշ մտածութեան : Իրեն ծառայելու բախտը՝ իր մտացը նայելով , նոյն իսկ մեծ փոխարէն մըն էր անոնց՝ որոնք որ իրեն կը ծառայէին : Օրինքը գոհ ընելու համար պէտք չէր ամենեւին բանի մը անկարելի է ըսել , ու քիչ մը ուշանալն ալ բաւական էր իրեն տաք բնութիւնը զայրացնելու :

Բայոր մայրը օրոցքէն սկսեալ զինքը շողոքորթելով մեծցուցեր էր . որով մեծ օրինակ մը եղեր էր թշուառութեան անոնց որ բարձր աստիճանի մէջ կը ծնանին : Իր պատանեկութենէն սկըսած՝ բախտին խոստովութիւնը չէր կրցած այն իրեն յանդուգն համարձակութիւնը ու գոռոզութիւնը չափաւորել : Իրեն հպարտութիւնը երթալով կ'աճէր . ամենեւին նման արմաւենիի մը փափուկ ուստին , որ որչափ որ ալ մէկը ջանայ վարժուի՝ դարձեալ միշտ վեր կը կանգնի :

Բայ պատճառաւս ոչ երբէք կը ձանձրանամ նորէն ըսելու թէ՛ ծնողաց և թէ՛ դաստիարակաց . Բրթուն կեցեք , այդ ձեր դաստիարակելի տղուն բնու-

թիւնը որչափ որ գեղեցիկ ու արգասաւոր ըլլայ , այնչափ աւելի պիտի գգուշանաք որ չըլլայ թէ հպարտութիւնը զինքն աւրէ : Թէ որ այն գեղեցիկ բնութիւնը՝ միանգամայն աւ զօրաւոր բնութիւն ալ է , այն տղան որ կրնայ ատենօք նշանաւոր , և կամ թերեւս կարգէ դուրս մարդ մը ըլլալ՝ բռնաւոր մը ու ատելի արարած մը կը դարձնէք : Ինք զինքը սովորական մարդիկներէն ուրիշ տեսակի մարդ պիտի սեպէ : Պիտի կարծէ որ մէկաշնոնք ուրիշ բանի համար աշխարհք եկած չեն՝ բայց եթէ իրեն ուղածները ընելու , իրեն ծառայելու , իր ամէն յօժարութիւնները կատարելու , իր ամէն հաճոյիցը գլուխ ծռելու , ու աստուածային բանի մը պէս ամենայն բան իրեն նուիրելու : Բայպիսի մըն էր Պուրկոնէի դուքսը , որուն վրայ Սէն-Սիմոնի դուքսը ասանկ կը խօսի . “ Եթէ թը տարեկան եղած ատենէն՝ խիստ էր ու վերջի աստիճանի բարկացող , ինչուան նաև անշունչ բաներու դէմ . կատաղի ու մոլեգին , չէր կրնար որ և իցէ պզտի անպատշաճութեան մ'ալ համբերել , թէ և օրուան ժամերուն , ու տարերաց կողմանէ ալ ըլլար . ու անանկ սոսկալի կիրք կ'ըլլար՝ որ շատերը կը վախէին որ չըլլայ թէ կատաղութենէն ճաթի : Սերջի աստիճանի յամառ . ամենայն տեսակ զուարճութեանց չարաչար ետևէ . որկրամուլ , կատաղի որբորդ , ու երաժշտութիւնն այնպէս կը սիրէր որ խելքը գլխէն կ'երթար . խաղի մէջ յաղթուելուն չէր կրնար համբերել , ու իրեն հետ խաղալը շատ վտանգաւոր էր : Եկ խօսքով՝ ինք զինքը ամէն տեսակ կրքերու տուած , ու ամէն տեսակ հեշտութեանց ետևէ էր . շատ անգամ վայրենի ու բնութեամբ անգութ . կատակի մէջ վայրագ . ծաղր ընելու այնպէս վարպետ՝ որ չարաչար սիրտ կը վիրաւորէր : Ինքը իբրեւ թէ երկնից բարձրութիւնը ելած՝ մարդկանց վրայ ոչ ինչ բաներու մը պէս կրնայէր , իբր թէ անոնց հետ ամենեւին նմանութիւն մը չունենար՝ ինչ ալ որ ըլլային ” :

Տեսէք թէ առաջին գէշ դաստիարա-

կուծիւնը ո՛ր հասուցեր էր այն տղայն .
և ետքը Ֆենեւոնի Վասիլիի արքե-
պիսկոպոսին դաստիարակութեւնը դար-
ձաւ եղաւ այն զարմանալի իշխանը , զորն
որ նոյն իսկ Սօլեւեռ գովելով կը զրու-
ցէ :

Գաղթա երջանկացեալ էր ընդ նորա գաւազանաւ :

Իսկ թէ որ այդ ճոխ բնաւորութիւ-
նը հանդերձ իրեն արգասաւորութեամբ
բը միանգամայն ունայն ու տկար բնա-
ւորութիւն մը ըլլայ , քու հսարտ դաս-
տիարակութեամբդ կը դառնայ անխելք ,
աներես , ցած ու կեղծաւոր արարած մը
կ'ըլլայ . ամէն բանի վրայ ամբողջփեղ
խօսող . անկարող ծանր ուսմունք մը սոր-
վելու , և ոչ բանի մը մէջ առաջ երթա-
լու : Եւ ատ շատ կ'ըլլայ այն որ ֆաղափառ
աստեղ . կ'անուանի , այսինքն բան ծա-
խող անխելք մը անօգուտ թէ իրեն և
թէ ուրիշներուն . և շատ անգամ՝ թէ
որ դիպուած ըլլայ , քսանհինգ տա-
րուան՝ ինք զինք ու իր ընտանիքը վա-
տահամբաւ կ'ընէ կը թողու :

Ֆենեւոն՝ դաստիարակութեան վե-
հագոյն վարժապետը , կ'ուզէր որ թարմ
հասակէն այս թշուառութեան առաջն
առնուի . և որպէս զի չըլլայ թէ տղա-
քը մէյմէկ գոռոզ առեծնէր դառնան
(ինչպէս որ հիմա սովորութիւն եղեր
է ըսելը) տես թէ ինչպէս կը խրատէ
նախ զանոնք աներեսութենէն ու ան-
մտածութենէն պահել : Տարակոյս չու-
նիմ որ ընթերցողացս հաճոյ բան մը
ըրած կ'ըլլամ թէ որ հոս իրենց աչքին
դիմացը դնեմ իրեն ըրած փափուկ ու
խորին դիտողութիւնները :

“ Եւ ատ անգամ , կ'ըսէր ինքը , մար-
դիկ կ'աւրեն տեսքով տղաքը իրենց
զուարթութեւն իւր ընկելով՝ ու կը վար-
ժեցնեն զանոնք մտքերնին եկածը ա-
փեղջրփեղ դուրս տալու , աղէկ չգիտ-
ցած բաներուն վրայ խօսելու . և այլ
ինչ և իցէ գիտցած չգիտցած բանին
դատաստան ընելու , և որոշ չգիտցած
բանին վրայ խօսելու սովորութիւնը կը
մնայ վրանին բոլոր իրենց կենացը մէջ ,

որ խելքի պակասութեան նշան է :

“ Եւ յայտն տղոյմով զուարճանալը
ուրիշ փնաս մ'ալ ունի . տղայք երբոր
կը տեսնեն որ մարդիկ անուշ աչքով
վրանին կը նային , ամէն ըրածնին կը
դիտեն , ու ըսածներուն սիրով մտիկ կը
դնեն , կը սկսին կարծել թէ ալ բոլոր
աշխարհք իրենց վրայ պիտի թափի ու
իրենց վրայ պիտի խօսի :

“ Վանի որ այդ տարիքին մէջ մէկէն
մէկալէն գովասանք կը լսեն ու ամենեւին
ընդ դիմութիւն մը չեն կրեր , մտքերնին
մեծ մեծ բաներ կը դնեն , որով և բոլոր
կեանքերնուն մէջ շատ անգամ յոյսեր-
նին պարապ կ'ելլայ :

Տղայք տեսեր եմ որ ծածուկ խօսիլ
մը տեսնելուն պէս կը կարծէին որ ի-
րենց վրայ կը խօսին , որովհետեւ շատ
անգամ իրենց վրայ այնպիսի ծածուկ
խօսակցութիւն եղած էր , մտքերնին ալ
դրած էին թէ իրենց վրայ ամէն ըսածնին
խելքէ մտքէ դուրս զարմանալի բաներ
են : Ուստի տղոց վրայ ինամբ ունենա-
լու է , բայց առանց իրենց կարծել տալու
թէ ուրիշները բաներնին գործերնին
թողած միշտ իրենց վրայ կը մտածեն :
Հուցնելու է որ անոնց վարմունքին վը-
րայ աչք ունիս՝ ի սիրոյ , և թէ իրենք ա-
ռաջնորդ ունենալու կարօտ են , չէ թէ
զարմանալի ու խելացի տղայք են , :

Ուրիշ տեղ մըն ալ ասանկ կը խօսի .
“ Որովհետեւ այն հասակին (այսինքն տը-
ղայութեան) մէջ մարդս խելք մը չյու-
սար վրանին , քիչ մը խելացի բան մըն
ալ տեսածին պէս կը զարմանայ : Որչափ
որ ալ ծուռ դատաստաններ ընեն՝ աչքի
չերեար , անկեղծութեան նորոհքը աչքի
կու գայ , ու իրենց մարմնոյն աշխուժու-
թիւնը , որ միշտ վրանին կը տեսնուի ,
մտքերնուն արթնութեանը նշան կը սե-
պուի : Եւ յայտնաւոր որ կարծես
թէ մանկութեւ հասակը շատ բանի յոյս
կուտայ , ու ետքը երեւցած արդիւն-
քը քիչ բան է : Եւ որ համար կը տես-
նենք՝ որ այն տղայն որ ինչուան հինգ տա-
րուան կարգէ դուրս խելացի բան մը ե-
րեւնալուն համար ամէնքը զինքը ձեռքի
վրայ կը բռնէին , քանի որ տարիքն առ-

նէ կը սկսի երեսէ ինկնալ ու արհամարհուիլ է , , :

Այսն նաև ուրիշ տեսակ մը պզտիկ հրէշներ ալ որոնց վրայ պէտք է շատ վստահանալ . ներքին ինծի ընթերցողք ու ամենեին չգարմանան ըսելիքիս վրայ . ասիկայ այնպիսի փափուկ ու այնպիսի էական հարկաւոր բան մըն է , որուն վրայ ունեցած մտածմունքս և կամ գիտցածս չեմ կրնար լռել : Ա՛ռ զեմ խօսիլ առաքինութեան ու իմաստութեան պզտի հրաշալեացս վրայ , ըսել կ'ուզեմ այն լաւաբարոյ ու զգուշաւոր տղայոց վրայ , որ քեզի այնպէս մը կ'երևան որ ամենեին պակասութիւն մը չունին , և առանց յանդիմանութիւն լսելու կը մեծնան :

Այրքոր (Լարիզու պզտի կղերանոցն էի , վրաս ծածուկ սարսուռ մը ու ակամայ դող մը կու գար , քանի որ հայր մը կի՞մայր մը իրեն տղայն ինծի բերելու ատենը այսպիսի բան մը ըսելու ըլլար թէ “ Լ՛մենեին առիթ մը չունեցայ զինքը յանդիմանելու . այս տղայն իրաւ որ պզտիկ քարէլուծի մըն է , , : Ես ածին դէմը չէի առներ , և կարելի է որ այն ատեն տղայն անանկ ալ եղած ըլլայ , բայց ես ինձի կ'ըսէի . “ Լ՛ք քեզի դժուարին աշխատութիւն մը . պէտք է համբերել ոչ միայն տղուն այլ նաև ծնողացը , , :

(Դ)երևս կը զարմացնեմ այս խօսքովս , սակայն կարծեմ զարմանքը կը դադրի՝ թէ որ մէյմը այս ծանր նիւթին վրայի ըսելիքներս ըսեմ : —

1 Ֆենիէ . Դաստ . Աղջկանց .

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Արի արանց :

Լ՛քի արանց էր և երթայր ,
Լ՛ք յերթն առնուլ՝ աշխարհ թընդայր ,
Լ՛արձրաճակատ բարձրահայեաց ,
Օ աչօքն առեալ հիւ հըրձուանաց ,
Լ՛ք սիրտ 'ի ծոց ուրախալիր .
Հազիւ ներէր կոխել զերկիր .
Շ ուրջ ոլորտիցրս բոլորակ
Սահման թըւէր խուն ունարձակ .
Լ՛յնքան յուսով էր պատարուն ,
Լ՛յնքան սիրով էր եռանդուն :
Լ՛քի արանց էր եւ երթայր ,
Լ՛ք յերթն առնուլ՝ աշխարհ թընդայր ,
Լ՛ք կորովի եւ քաջալանջ
Ի վըտանգաց գոռ աննահանջ .
Դ իմագրաւեալ անզէն անզրահ ,
Բքանակաց իսկ մերժէր զահ .
Օ արիութեան զգեցեալ արբուն՝
Լ՛ք համարհէր զհասակս համբուն .
Սանկութիւն՝ սէզ էր առաթուր ,
Ներութի՛ խուր ինչ թաքթաքուր .
Ինքն եղևին յաղթահասակ ,
Հովանաւոր մայրեաց պըտակ :
Լ՛ք խարհս համայն ինչ ոչ արժէր ,
Օ ամէն զըններ զամէն մերժէր .
Լ՛ք ծաթ ու ոսկի կայր արհամարհ
Լ՛ք սիգաշարժն այն գարշապար .
Ոչ մի գոհար ակնախրտիղ
Շողայր շարժէր զաչըն շափիղ .
Լ՛ք մա թափուր են թանգարանք ,
Լ՛որ ինչ չունին վաճառականք .
Ոչ որ ճարտար հընարագէտ
Լ՛աւէր ըզնա՝ ոնել հակամէտ :
Լ՛քի արանց էր եւ երթայր
Լ՛ք յերթն առնուլ՝ աշխարհ թընդայր ,
Տիեզերաց յառեալ ընդ ծիր՝
Սիւսմ լոկոյ արար ընտիր ,
Լ՛արթեալ ըզսիրտն 'ի մին եւեթ ,
Բքնա միայն ձըգէր ըզհետ .
Ի միջակէտն եդեալ սըրտի ,
(Դ)րէր ամէնն այլ սընոտի .